

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VISOKO ŠOLSTVO,
ZNANOST IN INOVACIJE

STALIŠČE REPUBLIKE SLOVENIJE DO DESETEGA OKVIRNEGA PROGRAMA EVROPSKE UNIJE ZA RAZISKAVE IN INOVACIJE

STALIŠČE 10. OP

SEPTEMBER 2024

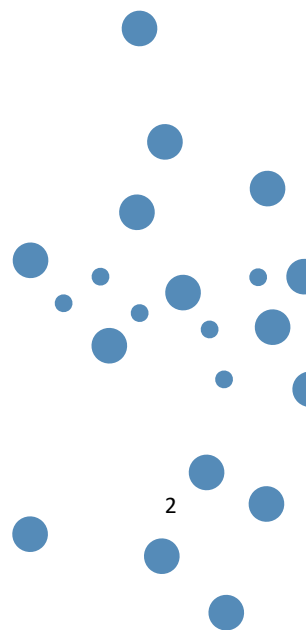
VSEBINA

KAZALO

SEZNAM KRATIC	2
UVOD.....	3
POVZETEK KLJUČNIH PRIPOROČIL.....	4
PROCES OBLIKOVANJA STALIŠČA.....	7
KLJUČNA PRIPOROČILA	8
1. STRATEŠKO NAČRTOVANJE OKVIRNEGA PROGRAMA IN NJEGOVO UPRAVLJANJE	9
2. RAZPISI, USMERJENI K REŠEVANJU IZZIVOV	10
3. Poudarek na uravnoteženem (so)financiranju tako temeljnih raziskav kot razvojno-inovacijskih raziskav na višjih ravneh tehnološke zrelosti	11
4. ŠIRITEV SODELOVANJA IN SPODBUJANJE ODLIČNOSTI – WIDENING	12
5.1 PARTNERSTVA.....	13
5.2 MISIJE	14
6. VALORIZACIJA ZNANJA	15
7. DRUŽBOSLOVJE IN HUMANISTIKA (SSH)	16
POVEZANOST 10. OP IN EVROPSKEGA RAZISKOVALNEGA PROSTORA (ERA) TER VKLJUČITEV DEJAVNIKA SPOLA	17

SEZNAM KRATIC

ERA	Evropski raziskovalni prostor
DČ	Države članice EU
EIC	Evropski svet za inovacije
EIS	Evropski inovacijski indeks
EIT	Evropski inštitut za inovacije in tehnologijo
EK	Evropska komisija
ERC	Evropski raziskovalni svet
ESFRI	Evropski strateški forum za raziskovalne infrastrukture
EU	Evropska unija
KIC	Skupnosti znanja in inovativnosti
NOO	Načrt za okrevanje in odpornost
OP	Okvirni program EU za raziskave in inovacije
R & I	Raziskave in inovacije
ReZriS30	Resolucija o znanstvenoraziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2030
SRG	Skupina predstavnikov držav v svetovalnih odborih
SRIA	Strateški raziskovalni in inovacijski načrt
SSH	Družboslovje in humanistika
TRL	Raven tehnološke zrelosti
WIDENING	Širitev sodelovanja in spodbujanje odličnosti

UVOD

Republika Slovenija izraža svojo predanost in željo po konstruktivnem sodelovanju pri oblikovanju 10. okvirnega programa Evropske unije za raziskave in inovacije (v nadaljevanju: 10. OP). Ta program bo ključno orodje evropskega raziskovalnega prostora (v nadaljevanju: ERA) za spodbujanje znanstvenih raziskav, tehnološkega razvoja in inovacij v Evropi ter za krepitev njene konkurenčnosti na globalnem trgu. V Sloveniji se zavedamo pomena aktivnega sodelovanja pri oblikovanju okvirnega programa, saj ima neposreden vpliv na razvoj raziskovalnega in inovacijskega ekosistema v državi.

Zakonodajni okvir, ki ureja področje raziskav, razvoja in inovacij, postavlja raziskave in inovacije v temelj gospodarskega, družbenega in kulturnega razvoja države. Slovenija, tudi skladno z Resolucijo o znanstvenoraziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2030 (ReZriS30), stremi k stalnemu izboljševanju razmer za raziskovalno in inovacijsko delo ter k spodbujanju nenehnega napredka na teh področjih. Zavezanost inovacijam in znanosti je ključnega pomena za ohranjanje in krepitev konkurenčnosti Slovenije v mednarodnem okolju, pri čemer je okvir in vpetost v ERA ključni dejavnik, katerega osnovno delovanje zagotavlja ravno vsakokratni okvirni program Evropske unije (v nadaljevanju: EU) za raziskave in inovacije. Kot aktivni akterji v evropskem prostoru si različni deležniki s področja znanosti in inovacij v Sloveniji prizadevamo soustvarjati raziskovalno in inovacijsko krajino, ki bo spodbujala odprtost in sinergije med različnimi izvajalci ter omogočala izmenjavo znanja in najboljših praks. Zavedamo se, da lahko le s skupnimi prizadevanji in usklajenimi ukrepi dosežemo trajnostni napredek ter se učinkovito soočimo z globalnimi izzivi, kot so podnebne spremembe, demografske spremembe in celovit prehod v digitalno dobo.

Slovenija si bo v okviru 10. OP prizadevala za vključevanje pogledov, interesov in potreb različnih deležnikov ter za promocijo celovitih in premišljenih rešitev, ki bodo prispevale k trajnostnemu, enakomernemu, enakopravnemu in vključujočemu razvoju EU. Zavedamo se, da lahko le s skupnimi močmi oblikujemo prihodnost, v kateri bomo v duhu sodelovanja različnih deležnikov ustvarjali blaginjo za vse prebivalce EU.

POVZETEK KLJUČNIH PRIPOROČIL

1. Strateško načrtovanje okvirnega programa in njegovo upravljanje

- Poudariti je treba financiranje temeljne znanosti – podlaga za konkurenčnost in suverenost EU
- Okrepiti je treba povezave z nacionalnimi programi (prepoznanje in delovanje enotnega raziskovalnega in inovacijskega ekosistema)
- Korenito je treba prenoviti sodelovanje med Evropsko komisijo in državami članicami pri opredelitvi skupnih prednostnih področij in upravljanju OP (poglobljene in celovite razprave na programskih odborih, celovit pregled nacionalnih prednostnih področij kot predpogoj skupnih prednostnih področij)
- Zagotoviti je treba strogo namenskost porabe sredstev za R & I in se izogibati preusmerjanju sredstev v spontano nastajajoče politične prednostne naloge (za sektorska prednostna področja naj se zagotovi sektorsko financiranje; jasna porazdelitev odgovornost in financiranja med politiko R & I in drugimi sektorskimi politikami)
- Zagotoviti je treba boljšo komplementarnost med različnih programov EU (npr. Digitalna Evropa, Evropski obrambni sklad, Evropski vesoljski program idr.) in spodbuditi upoštevanje čim bolj enotnih pravil za upravičence pri financiranju R & I
- Pospešiti je treba notranje poti financiranja od raziskav do inovacij

2. Razpisi, usmerjeni k reševanju izzivov

- Slovenija predlaga uvedbo dodatnih razpisov, ki so usmerjeni k reševanju izzivov v celotnem drugem stebru OP in temeljijo na upoštevanju dejanskih potreb od spodaj navzgor (večja avtonomija za doseganje specifičnih ciljev ter krepitev ustvarjalnosti, interdisciplinarnosti in učinkovitosti financiranih rešitev)
- Jasno je treba opredeliti izzive, ciljno usmeriti raziskovalno delo in pospešiti prenos znanja v prakso
- Izogibati se je treba združevanju velikih tematskih področij (aktualni grozdi 4, 5 in 6), ki postajajo pretirano kompleksna (načelo enostavnosti in preglednosti), tako z vidika skupnega, partnerskega upravljanja kot z vidika enostavnosti in jasnosti za upravičence
- Zagotoviti je treba boljšo optimizacijo prijavnega in ocenjevalnega postopka in izvajanja, predvsem z vidika razbremenitve upravičencev (od faze prijave projektov)
- Zaustaviti je treba trend povečevanja obsega projektov in projektnih konzorcijev ter v zvezi s tem trend

3. Poudarek na uravnoteženem (so)financiranju tako temeljnih raziskav kot razvojno-inovacijskih raziskav na višjih ravneh tehnološke zrelosti

- Vlaganje v temeljno znanost je predpogoj uspešnih inovacij, zato je treba zagotoviti sodelovanje med vsem stebri/deli OP oziroma med dejavnostmi na vseh TRL
- Zagotoviti je treba komplementarno ravnovesje med raziskavami in inovacijami ter med ustvarjanjem novega znanja in izrabo znanja
- Osredotočenost 10. OP na raziskave in inovacije mora biti jasno in nedvoumno opredeljena v besedilu evropskega predpisa (jasno opredeliti, katere vsebine so lahko del OP, in vzdrževati osredotočenost na R & I)
- Raziskave na nižjih TRL (temeljna znanost) je treba vključiti tudi v tematske sodelovalne projekte, ki so trenutno zajeti v drugem stebru Obzorja Evropa in v evropska partnerstva
- Tesnejše sodelovanje med vsemi deli programa in pospešeni prehod med uspešnimi raziskovalnimi rezultati in možnostmi financiranja inovacijskih aktivnosti (po zgledu ERC PoF, Pathway to Synergies ali ukrepi EIC)
- Oblikovati je treba spodbude, ki bodo pospešile financiranje projektov s pečatom odličnosti na nacionalnih ravneh, in spodbude za dostop raziskovalcev do raziskovalnih infrastruktur, sistematično vključenih v projektne konzorcije

4. Širitev sodelovanja in spodbujanje odličnosti – *WIDENING* (okolščine držav z zmogljivostjo za izboljšanje raziskovalne odličnosti)

- Slovenija pričakuje, da bo tudi v prihodnjem OP upravičena do sredstev ukrepa *widening*
- Instrumenti ukrepa se tudi s finančnega vidika povežejo z nacionalnimi prednostnimi področji
- Ukrep je pomemben z vidika krepitev nacionalnih sistemov R & I in sposobnosti za povezovanje z najuspešnejšimi strateškimi partnerji (nacionalne sistemske reforme, ki povečujejo raziskovalno in inovacijsko storilnost, ter nacionalna vlaganja v R & I)
- Instrumente ukrepa *widening* je treba skrbno izbrati na podlagi predhodnih in podrobnih analiz izvajanja obstoječih instrumentov
- Zagotoviti je treba več usmerjenih razpisov za financiranje raziskovalnih infrastruktur in opreme za krepitev nacionalnih zmogljivosti
- Slovenija predlaga uvedbo razpisov za manjše projekte R & I, ki naj jih z namenom krepitev lastnih upravljaljskih sposobnosti vodijo upravičenci iz držav *widening*

5.1 Partnerstva

- 10. OP mora dati večji poudarek funkciji partnerstev kot političnega instrumenta
- Partnerstva naj bodo bolj usmerjena v pritegnitev vlaganj in ne zgolj v skupno načrtovanje (osredotočenost na področja, kjer so pogoji in interes za skupni razvoj jasno izraženi)
- Večja preglednost pri snovanju partnerstev, odprtost in vključenost za vse deležnike v procesu oblikovanja partnerstev ter dostop do partnerstev za vključitev deležnikov tudi v kasnejših fazah njihovega delovanja
- EIT/KIC je treba izločiti iz okvira evropskih partnerstev
- Potrebno je bistveno zmanjšanje števila partnerstev in omejitev financiranja soprogramiranih in institucionaliziranih partnerstev v 10. OP z največjo višino 10 % proračuna prihodnjega OP
- Evropska partnerstva zgolj v primerih, ko pričakovanih rezultatov ni mogoče doseči z obstoječimi instrumenti

5.2 Misije

- Poudarek misij EU mora biti na vključevanju dodatnih finančnih virov EU ter opredelitvi in zagotovitvi regionalnih in nacionalnih virov
- Potrebna je temeljita analiza možnosti za izboljšanje financiranja misij EU,
- Če se z obstoječimi pravili ne zagotovi čezsektorsko financiranje misij EU, Slovenija predlaga, da se misije EU izločijo iz 10. OP ter se zanje oblikuje samostojen in ločen čezsektorski tok financiranja
- Z uvedbo razpisov, usmerjenih v reševanje izzivov, bi na ravni EU zagotovili t. i. misijsko usmerjenost R & I

6. Valorizacija znanja

- Okrepiti skupni vidik valorizacije znanja (platforme za valorizacijo znanja v delu mreženja – dostop do mrež za izmenjavo znanja, izkušenj in virov)
- Okrepiti krovno komuniciranje raziskovalnih rezultatov OP, ki prispevajo k napredku in razvoju družbe, ki naj ga zagotovi financer, tj. Evropska komisija
- Nadaljevati ozaveščanje in razvoj skupnega razumevanja ključnih konceptov (vključno z upravljanjem intelektualnih sredstev)
- Sooblikovati ukrepe, namenjene za krepitev zmogljivosti na področju valorizacije znanja (raziskovalna infrastruktura, usposabljanje strokovnjakov)
- Okrepiti čezsektorsko sodelovanje in povezanost organov Evropske komisije za nadaljnji razvoj industrijskih ekosistemov
- 10. OP naj vzpostavi nov instrument za spodbujanje (top-up) izrabe raziskovalnih rezultatov z nacionalnimi sredstvi in s hitrejšim prehodom do instrumentov EIC

7. Družboslovje in humanistika (SSH)

- V 10. OP zagotoviti vidno in povezovalno vlogo SSH, ki bo prispevala k bolj uravnoteženemu, etičnemu, družbeno vključujočemu in kulturno občutljivemu razvoju raziskav in inovacij v Evropi
- Zgodnje vključevanje strokovnjakov s področja SSH v proces oblikovanja skupnih prednostnih področij (programov in razpisov)
- Evropska komisija si mora bolj prizadevati za vključitev strokovnjakov SSH v evalvacijo projektnih predlogov z vseh znanstvenih področij
- Potrebno je izvajanje temeljnih raziskav s področja SSH (tudi v sodelovanju s področji naravoslovja in tehnike)

PROCES OBLIKOVANJA STALIŠČA

Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije (v nadaljevanju: ministrstvo) je izhajalo iz vključujočega in participativnega oblikovanja stališča do 10. OP. Zavedamo se namreč, da je ključnega pomena, da je stališče države odraz potreb in pričakovanj nacionalnega raziskovalno-inovacijskega okolja ter tudi širše skupnosti.

Prvi prispevek k oblikovanju 10. OP smo kot država poslali v okviru širšega javnega posvetovanja Evropske komisije, ki je 1. decembra 2022 omogočila spletno posvetovanje o preteklosti, sedanjosti in prihodnosti evropskih raziskav in inovacij. Iz posvetovanja sta izšli dve glavni usmeritvi, ki sta prispevali k nadaljnjemu informiranju in oblikovanju stališča Slovenije. Prva usmeritev poudarja potrebo po finančni okrepitvi 10. OP, ki je ključnega pomena za zagotavljanje učinkovitega in velikopoteznega, a hkrati pravičnega in preglednega izvajanja raziskav in inovacij v Evropi. Druga usmeritev poziva k zagotavljanju uravnoveženosti med temeljnimi in aplikativnimi raziskavami, kar je ključno za ustvarjanje povezanega znanstvenega in inovativnega okolja, ki bo spodbujalo tako temeljne raziskave kot tudi njihovo aplikacijo v praksi, saj je zadostno vlaganje v znanost predpogoj za doseg velikopoteznih ciljev in krepitev globalne inovacijske konkurenčnosti EU.

Za pripravo stališča Slovenije do 10. OP je ministrstvo v letu 2023 organiziralo in izvedlo tri, na katerih smo se osredotočili na razpravo o temeljnih načelih, upravljanju in instrumentih, ki bi morali tvoriti 10. OP. V intenzivnih razpravah smo analizirali različne modele upravljanja, ki bi omogočali učinkovito izvajanje programa in zagotavljali skladnost z zastavljenimi cilji ter potrebami raziskovalne in inovacijske skupnosti. Posebna pozornost je bila namenjena tudi ukrepom, namenjenim državam z zmogljivostjo za izboljšanje raziskovalne odličnosti, tj. programu *widening* – Širjenje sodelovanja in spodbujanje odličnosti.

Decembra 2023 je ministrstvo organiziralo vizionarsko delavnico s prejemniki sredstev iz dosedanjih okvirnih programov EU, z osrednjim poudarkom na vizualizaciji idealnega okvirnega programa za raziskave in inovacije. Na delavnici smo združili izkušnje in vpogled prejemnikov sredstev iz preteklih okvirnih programov ter jih spodbudili k ustvarjalnemu razmišljanju o tem, kakšen bi moral biti idealen okvirni program EU v prihodnosti.

Januarja 2024 je ministrstvo izvedlo Obzorski dialog z delegati programskih odborov Obzorja Evropa, imenovanimi nacionalnimi eksperti, nacionalnimi kontaktnimi točkami za Obzorje Evropa in podpornim osebjem v okviru krepitev mreže nacionalnih kontaktnih točk, financiranih iz načrta za okrevanje in odpornost, kjer smo odkrivali tako dobre kot tudi slabe lastnosti dosedanjih okvirnih programov ter slednje uspešno preoblikovali v konstruktivne smernice, ki bi zagotavljale uspešno delovanje 10. OP.

V aprilu 2024 je ministrstvo organiziralo in uspešno izvedlo še zadnji širši posvet z zainteresirano javnostjo z namenom sooblikovanja 10. OP z deležniki, kjer smo odprto razpravljali o ključnih vidikih, potrebah in pričakovanjih glede 10. OP.

Poleg tega je ministrstvo ob več priložnostih opozorilo na namero po sooblikovanju stališč za 10. OP tudi v okviru sej Programskega odbora za operativno usklajevanje znanstvenoraziskovalne in inovacijske politike, kjer je bila sodelujočim predstavljena tudi možnost sooblikovanja skupnega stališča.

V zadnji fazi priprave osnutka je ministrstvo v juniju in juliju 2024 organiziralo še spletno posvetovanje z zainteresirano javnostjo, ki je potekalo do 5. julija. V okviru spletnega posveta je ministrstvo prejelo šest odzivov javnih raziskovalnih organizacij in drugih zainteresiranih deležnikov.

Celotni proces je zagotovil, da predlog stališča Slovenije do 10. OP temelji na širokem soglasju, predvsem pa vključuje raznolike perspektive in potrebe številnih in različnih deležnikov v raziskovalni in inovacijski skupnosti.

KLJUČNA PRIPOROČILA

Na podlagi opisanega procesa je bilo mogoče opredeliti sedem tematskih sklopov, ki odsevajo področja, za katera so vključeni deležniki izkazali največ interesa. Tematska področja se med seboj tudi prekrivajo, dopolnjujejo, povezujejo, njihovo uresničevanje lahko tvori celovito spodbujanje raziskav in inovacij v naslednjem sedemletnem okviru.

Navedeni tematski sklopi so prikazani v grafiki in zajemajo:

1. Strateško načrtovanje okvirnega programa in njegovo upravljanje
2. Razpisi, usmerjeni k reševanju izzivov
3. Poudarek na uravnoteženem (so)financiranju tako temeljnih raziskav kot razvojno-inovacijskih raziskav na višjih ravneh tehnološke zrelosti
4. Širitev sodelovanja in spodbujanje odličnosti – WIDENING (okoliščine držav z zmogljivostjo za izboljšanje raziskovalne odličnosti)
5. Partnerstva in misije
  - 5.1 Partnerstva
  - 5.2 Misije
6. Valorizacija znanja
7. Družboslovje in humanistika

OSREDOTOČENOST NA ODLIČNOST IN UČINEK TEKMOVALNOSTI

Središče tematskih sklopov v obliki temeljne prednostne naloge okvirnega programa EU za raziskave in inovacije mora biti osredotočenost na odličnost. Neomajna osredotočenost dosedanjih okvirnih programov na odličnost je v preteklih letih močno prispevala k uspehu in njihovi kakovosti. 10. OP mora ohraniti elemente sodelovanja in tekmovalnosti svojih predhodnikov ter s tem še naprej prispevati k zagotavljanju evropske dodane vrednosti. Nepristranska uporaba meril odličnosti, učinka ter kakovosti in učinkovitosti izvajanja v programu je ključnega pomena za krepitev evropske baze znanja, ki prispeva k družbenim, političnim in gospodarskim ciljem EU.

Podpiranje odličnosti prek tekmovalnosti po vsej EU povečuje kakovost raziskav in inovacij, hkrati pa tudi njihovo globalno prepoznavnost. S spodbujanjem tekmovalnosti okvirni program motivira raziskovalce in druge upravičence programa, da si prizadevajo za odličnost, premikajo meje znanja in spodbujajo tehnološki napredek. Tak način pritegne vrhunske talente in naložbe zasebnega sektorja, vključno z novimi deležniki, kar poudarja zavezanost EU vrhunskim raziskavam in inovacijam.

Grafika 1: shema sedmih tematskih področij ključnih priporočil

1. STRATEŠKO NAČRTOVANJE OKVIRNEGA PROGRAMA IN NJEGOVO UPRAVLJANJE

Strateško načrtovanje 10. OP in njegovo upravljanje morata poudarjati financiranje temeljne znanosti za zagotovitev svetovne konkurenčnosti in suverenosti EU ter sta ključnega pomena zaradi več razlogov. Prvič, omogočata usmerjanje raziskovalnih in inovacijskih aktivnosti v smer, ki je usklajena z dolgoročnimi strateškimi cilji EU in nacionalnimi interesi držav članic (v nadaljevanju: DČ). Kadar so prednostna področja na ravni EU hkrati tudi skupna nacionalna prednostna področja, so možnosti za skupna prizadevanja in združevanje sredstev veliko boljše, prenos raziskovalnih in inovacijskih rezultatov v družbeno in industrijsko uporabo pa hitrejši in bolj samoumeven. To pomeni, da lahko OP ob prizadevanjih DČ prispeva k reševanju aktualnih družbenih, gospodarskih in okoljskih izzivov ter k spodbujanju inovacij za trajnostni razvoj. Skladno s tem je treba zagotoviti, da bo prihodnji OP okreplil povezave z nacionalnimi programi, saj mora temeljiti na prepoznanju in delovanju enotnega raziskovalnega in inovacijskega ekosistema, katerega osrčje je ravno OP. Drugič, strateško načrtovanje omogoča boljšo usklajenost med različnimi deležniki, vključno z DČ, industrijo, akademsko skupnostjo in civilno družbo, kar lahko poveča učinkovitost programa in njegov učinek na širšo družbo. Poleg tega lahko strateško načrtovanje prispeva k večji preglednosti in odgovornosti v upravljanju programa, kar je ključnega pomena za zaupanje javnosti v raziskovalne in inovacijske dejavnosti ter za sprejemanje strateških odločitev. Nazadnje, dobro strateško načrtovanje lahko pomaga tudi pri izboljšanju uspešnosti in učinkovitosti OP ter pri zagotavljanju večje dodane vrednosti za EU in njene državljanke.

Slovenija poudarja pomembnost potrebe po **koreniti prenovi sodelovanja med Evropsko komisijo in državami članicami pri opredelitvi skupnih prednostnih področij in upravljanju** v okviru 10. OP. To mora vključevati prizadevanja za krepitev dialoga, preglednosti in usklajevanja med Evropsko komisijo (v nadaljevanju: EK) ter nacionalnimi organi (za znanost in inovacije) ter njihovimi predstavniki, tudi z zagotavljanjem poglobljenih in celovitih razprav na programskih odborih OP. Postopke določanja prednostnih področij je treba prenoviti na način, ki bo omogočil resnično partnersko sodelovanje med EK in DČ pri nadaljnjem razvoju vzpostavljenega sistema R & I. Ti postopki morajo vključevati oblikovanje celovitega pregleda nacionalnih prednostnih področij in sposobnosti (*mapping*) kot predpogoja za določitev prednostnih področij, ki so skupna vsem ali večini DČ. Na opredeljenih področjih je nato smiselno graditi pobude, ki spodbujajo skupna vlaganja. Primer dobre prakse takšnega procesa so oblikovanje kažipotov

ESFRI in skupna nacionalna vlaganja, ki so jim sledila. Ob tem se zavedamo, da tak način terjaja tudi proaktivnejšo udeležbo držav, vključenih v OP.

Ob ohranjanju nujne stopnje prilagodljivosti za prilagajanje nepričakovanim izzivom se zavzemamo za **zagotavljanje namenskosti porabe sredstev za R & I v okviru 10. OP in za izogibanje preusmerjanju sredstev 10. OP** v spontano nastajajoče politične prednostne naloge, kar bi zagotovilo, da so sredstva strogo namenska – primarno namenjena za raziskave in inovacije, in ne za uresničevanje ciljev raznolikih sektorskih politik, ki ne zagotavljajo lastnih finančnih virov. Ob predpostavki sodelovanja vseh resorjev pri določanju skupnih prednostnih področij se zavzemamo za **bolj jasno porazdelitev odgovornosti in financiranja med raziskovalno in inovacijsko politiko ter drugimi sektorskimi politikami** za njihovo uresničevanje. Slovenija izraža prepričanje, da morajo biti raziskave in inovacije horizontalna podlaga različnih sektorskih politik, vendar je za njihovo uresničevanje treba zagotoviti sredstva drugih tematskih/sektorskih centraliziranih programov (npr. Digitalna Evropa, Evropski obrambni sklad, Evropski vesoljski program, EU4Health, LIFE idr.), ki naj se dopolnjujejo s sredstvi OP v delu in pri aktivnostih z jasno raziskovalno in/ali inovacijsko vsebino. Zagotoviti je treba boljše komplementarnost različnih programov EU, ki prispevajo k raziskavam in inovacijam na posameznih področjih, ter spodbuditi, da se pri raziskavah in inovacijah upoštevajo čim bolj enotna pravila za upravičence. To je smiselno tudi z vidika spremenjenih geopolitičnih in varnostnih razmer v Evropi in širše v svetu ter z vidika drugih kompleksnih globalnih družbenih izzivov, za katere je treba razviti ustrezne interdisciplinarne in čezsektorsko podprte rešitve. 10. OP naj bo osredotočen izključno na financiranje raziskav in inovacij, ki ustvarjajo potrebno znanje v celotni verigi od temeljnih do aplikativnih raziskav in inovacij. Vzpostaviti se morajo mostovi za preprost prehod rešitev iz 10. OP v ustrezne sektorske programe, ki jih lahko nadgradijo (npr. rezultat raziskav na področju umetne inteligence v 10. OP v nadgradnjo za aplikativne družbene in komercialne rešitve s pomočjo programa Digitalna Evropa), hkrati pa mora tudi 10. OP sam predvideti **hitre notranje poti financiranja od raziskav v enem delu programa do inovacij v drugem delu**.

2. RAZPISI, USMERJENI K REŠEVANJU IZZIVOV

Z razpisi, usmerjenimi k reševanju izzivov (v nasprotju z razpisi, ki podrobno prepisujejo pričakovane rezultate), naj se raziskovalcem omogoči večja avtonomija pri dejavnosti za doseg zastavljenega cilja, kar lahko privede do bolj ustvarjalnih, interdisciplinarnih in učinkovitih rešitev. Razpisi, ki v središče postavljajo izzive, za katere se pričakujejo ustrezne rešitve, omogočajo boljše odzivnost na spreminjajoče se (družbene) potrebe in izzive, saj se raziskovalne teme ter prednostna področja oblikujejo na podlagi dejanskih potreb in priložnosti na področju raziskav in inovacij (od spodaj navzgor), namesto da bi jih določili zgolj politični odločevalci (od zgoraj navzdol). S tem se zagotavljata tudi večja prilagodljivost in učinkovitost programa ter povečujejo možnosti za uspeh inovacij v praksi. Poleg tega razpisi, ki so usmerjeni k reševanju izzivov, omogočajo bolj neposredno povezavo med rezultati raziskav in inovacij ter njihovo uporabo v družbi, kar je ključno za povečanje njihovega družbenega vpliva.

Ocenjujemo, da bi moral biti aktualni drugi steber z grozdi usmerjen le s krovnimi in manj z ozko predpisanimi temami. Predvsem se je treba izogibati političnim omejitvam in usmeritvam v razpisih ter se osredotočiti na teme za opredelitev izzivov, h katerim naj prispevajo rezultati raziskav in inovacij. Tako bi predvsem spodbujali inovativnost pa tudi učinkovitost pri reševanju aktualnih izzivov. Pozivamo k **uvvedbi komplementarnega izvajanja razpisov, ki so usmerjeni k reševanju izzivov** (misijski način) **v celotnem drugem stebru**, kjer naj bodo raziskovalne in inovacijske aktivnosti usmerjene v reševanje dejanskih družbenih, predvsem okoljskih izzivov in

kjer razpisi spodbujajo raziskovalce k razvoju dejanskih rešitev za te izzive. S tem bi omogočili tudi bolj ciljno usmerjeno raziskovalno delo in pospešili prenos znanja v prakso.

Pri ohranjanju obstoječe strukture stebrov in grozdov Obzorja Evropa v 10. OP je pozornost treba nameniti tudi številu področij oziroma ukrepov, ki jih posamezni delovni program znotraj grozda zajema. Pretirana kompleksnost nekaterih tematskih področij, predvsem grozdi 4, 5, in 6 aktualnega programa Obzorja Evropa, ni skladna z načeli enostavnosti in preglednosti za upravičence ter otežuje odprto in partnersko upravljanje programa med državami članicami in Evropsko komisijo.

Slovenija ocenjuje tudi, da je treba zagotoviti boljšo optimizacijo prijavnega postopka (npr. krajša vsebinska vloga, pregled smotrnosti in uporabnosti uporabljenih meril in predlog) in ocenjevalnega postopka ter izvajanja projektov, ki naj razbremeni upravičence že v fazi priprave in projektne prijave. To je po mnenju Slovenije možno doseči tudi z zaustavitvijo trenda povečevanja obsega projektov in projektnih konzorcijev ter posledično zaustavitvijo trenda nižanja števila predvidenih projektov na posamezni razpisani tematiki. Ob tem velja razmisliti tudi o uvedbi pilotnih manjših (št. partnerjev konzorcija) in krajših (čas trajanja projekta) projektov ter o priložnostih za financiranje po načelu »od spodaj navzgor«, s čimer bi bilo mogoče zagotoviti večjo konkurenčnost idej in doseženih raziskovalnih rezultatov.

3. Poudarek na uravnoteženem (so)financiranju tako temeljnih raziskav kot razvojno-inovacijskih raziskav na višjih ravneh tehnološke zrelosti

Za razvoj inovacij od ideje do tržne uvedbe je nujno pokriti celotno verigo vrednost raziskav in inovacij ter zagotoviti trajen vpliv. To lahko privede do sinergij, inovacij in prenosa znanja med različnimi sektorji in deležniki, kar lahko pospeši inovacijski proces. V jedro programa je treba vgraditi razumevanje, da so raziskave in inovacije medsebojno prepletene ter da ni mogoče pričakovati uspešnih inovacij brez ustreznega zagotavljanja vlaganja v temeljno znanost. Poleg tega uravnoteženo sofinanciranje zagotavlja tudi boljšo odpornost in trajnost raziskovalnega sistema, saj zmanjšuje tveganja enostranskega ali preveč osredotočenega financiranja na le posameznih področjih, s tem pa se povečujejo diverzifikacija raziskovalnih aktivnosti in zbirka uporabnega znanja ter s tem možnosti za inovacije in razvoj na širših področjih. Hkrati tak način dokazano omogoča hiter odziv na nepričakovane okoliščine, kot je bila pandemija COVID-19.

Osredotočenost 10. OP na raziskave in inovacije mora biti jasno poudarjena v besedilu evropskega predpisa za okvirni program. Ta predpis mora natančneje opredeliti, katere vsebine so lahko uvrščene v program, da se zagotavlja in vzdržuje osredotočenost programa na ključne cilje na področju raziskav in inovacij. S tem se prepreči nekritično uvajanje vsebin, katerih temelj niso raziskave in inovacije.

Zagovarjamo bolj uravnoteženo **vključevanje temeljne znanosti tudi v projekte tematskih sodelovalnih raziskav aktualnega drugega stebra Obzorja Evropa, vključno z evropskimi partnerstvi.** Krepitev je treba zavedanje, da so ne le individualni, ampak tudi sodelovalni projekti na nizkih TRL ključni za krepitev vrhunskih raziskav, povečujejo dolgoročni vpliv na družbene spremembe ter so temelj konkurenčnih inovativnih rešitev za nekatere najbolj aktualne družbene izzive (npr. podnebne spremembe).

Potrebna je tudi vzpostavitev ravnovesja med smernimi – od zgoraj navzdol (*top-down*) in od spodaj navzgor (*bottom-up*) – načini programiranja, saj se le tako zagotovi boljše usklajevanje med

potrebami raziskovalne skupnosti in družbenimi izzivi, kar mora vključevati tudi raziskave na nizkih TRL.

Hkrati pa na poti do končnega cilja (uvedba inovacij na trg ali aplikacij za družbeno korist) ne smemo zanemariti pomena aplikativnih raziskav na višjih TRL, kjer se tehnologija premika iz laboratorijskih testiranj in prototipov v dejansko družbeno uporabo in integracijo v komercialne proizvode. Močan industrijski raziskovalni razvoj je namreč ključen za uspešno uvedbo novih tehnologij na trg, zmanjšanje tveganj, privabljanje investicij in pospeševanje inovacij, kar vse skupaj prispeva k splošnemu tehnološkemu napredku in gospodarski rasti. Zato predlagamo **tesnejše povezovanje med vsemi tremi stebri**, kjer je dober zgled dosedanje sodelovanje ERC in EIC. Pri tem Slovenija zagovarja, da je treba okvirni program oblikovati tako, da bo prek povezanih instrumentov pospešil prehod od uspešnih raziskovalnih rezultatov do možnosti financiranja in izvajanja inovacijskih aktivnosti, ter se pri tem sklicuje na uspešne pretekle prakse delov programa Obzorje Evropa, kot so presoja inovacijskega potenciala Evropskega raziskovalnega sveta (ERC PoC) in nadaljnja navezava na ukrepe EIC ter poti do sinergij v okviru ukrepov širitve sodelovanja (Pathway to Synergies v Widening).

Zagotavljanje komplementarnega ravnovesja med raziskavami in inovacijami ter med ustvarjanjem novega znanja in izrabo znanja je ključno za trajnostni razvoj znanstvenega in inovativnega okolja.

Predpogoj tega je jasno zavedanje, da potrebujemo ustrezno financiranje celotnega področja raziskav in inovacij, ki ga sestavljajo programi in instrumenti na ravni EU ter na nacionalni ravni, s čimer bomo kot evropska skupnost prispevali k reševanju ključnih družbenih izzivov našega planeta. To bo mogoče po oceni Slovenije doseči tudi z zagotavljanjem višje ravni finančne podpore (do 90 % sofinanciranja) v okviru inovacijskih aktivnosti za zagonska podjetja, ki v projektih sodelujejo z raziskovalnimi partnerji.

10. OP naj deluje tudi kot aktivator nacionalnih dopolnilnih in samostojnih shem ter jih pritegne v skupno odgovornost prenosa znanja. Preozka usmerjenost h kratkoročnim rezultatom bi ogrozila razvoj prihodnjih inovacij in lahko celo prispevala k odhodu talentov iz Evrope. Zato predlagamo, da se v **10. OP vzpostavijo spodbude, ki bodo pospešile financiranje projektov s Pečatom odličnosti** na nacionalnih ravneh, ter omogoči **dostop raziskovalcev iz EU do raziskovalnih infrastruktur**, ki jih je treba v 10. OP začeti vključevati bolj sistematično, kot partnerje konzorcijev v sodelovalnih raziskovalnih projektih.

Ob vsem navedenem pa mora **vodilno načelo** okvirnega programa **ostati znanstvena odličnost**.

4. ŠIRITEV SODELOVANJA IN SPODBUJANJE ODLIČNOSTI – WIDENING (okolščine držav z zmogljivostjo za izboljšanje raziskovalne odličnosti)

Ukrep širitve sodelovanja in spodbujanja odličnosti za države z zmogljivostjo za izboljšanje raziskovalne odličnosti (v nadaljevanju: widening) je za Slovenijo izjemno pomemben, saj sledi cilju zmanjševanja razlik v raziskovalni učinkovitosti in uspešnosti ter posledično zmanjšanja inovacijskega razkoraka. Sloveniji je ukrep že do zdaj omogočil pripravo in izvedbo sistemskih reform, ki povečujejo raziskovalno in inovacijsko storilnost ter tudi nacionalna vlaganja v raziskave in razvoj, **zato Slovenija pričakuje, da bo tudi v prihodnjem okvirnem programu upravičena do sredstev ukrepa, kar dokazujejo tudi nedavno objavljeni rezultati Evropskega inovacijskega indeksa 2024.**

Za Slovenijo je tako widening pomemben predvsem z vidika **krepite nacionalnega sistema R & I ter krepite zmogljivosti za povezovanje z najuspešnejšimi institucijami in mrežami strateških partnerjev.**

Pri oblikovanju ukrepa widening v 10. OP Slovenija predlaga razmislek, da se instrumenti widening tudi s finančnega vidika povežejo z nacionalnimi prednostnimi področji. Skupna sredstva za ukrep, ki je pomembno orodje tako za odpravljanje razlik kot tudi za dokazovanje skupne moči raziskovalnega prostora EU, se morajo bistveno povečati, vendar bi bilo mogoče, z namenom spodbujanja nacionalnih vlaganj, nekatere **instrumente ukrepa oblikovati tudi kot sofinancirane**. Instrumenti ukrepa morajo biti skrbno izbrani, na podlagi predhodnih skrbnih in podrobnih analiz izvajanja obstoječih instrumentov. Izbrani instrumenti naj bodo ciljno usmerjeni in takšni, prek katerih bo mogoče doseči zastavljene cilje na ravni EU.

Predlagamo tudi, da se prek ukrepa widening omogoči **več usmerjenih razpisov za financiranje (raziskovalnih) infrastruktur in opreme za krepitev raziskovalnih zmogljivosti**, saj bi se tako vzpostavili pogoji, na podlagi katerih bi se države z ukrepom *widening* lahko približale izravnavi razlik v raziskovalni infrastrukturi, izboljšale lastne raziskovalne zmogljivosti in pridobile enakovredne možnosti za izvajanje odličnih raziskav.

Predlagamo tudi **uvvedbo razpisov za manjše projekte R & I, ki naj jih koordinirajo upravičenci iz widening držav**. Tak način bi omogočil izboljšanje zmogljivosti za doseganje primerljive kakovosti R & I v *widening* državah in prispeval k dvigu splošne odličnosti ERA. S tem predlogom se tem državam omogočijo tudi postopna krepitev zmogljivosti za doseganje odličnosti, pridobivanje ustreznih izkušenj za vodenje projektov najvišje zahtevnosti ter večja prepoznavnost v evropskem raziskovalnem prostoru, kar jih bo posredno opolnomočilo pri izvajanju vloge enakovrednega in pomembnega soustvarjalca evropske raziskovalne skupnosti.

Ne nazadnje predlagamo, da se v okviru instrumenta *widening* še bolj **izkoristijo možnosti povezovanja in komplementarnosti financiranja med različnimi vsebinskimi sklopi 10. OP, med različnimi programi EU in nacionalnimi programi ob hkratni prilagoditvi izvedbenih pravil**, ki bodo olajšala dostop in možnosti sofinanciranja, ter za krepitev kompetenc za izvajanje sinergij v praksi.

5. PARTNERSTVA IN MISIJE

5.1 PARTNERSTVA

Evropska partnerstva za raziskave in inovacije (v nadaljevanju: partnerstva) so ključni mehanizem za združevanje sredstev EU, nacionalnih in zasebnih sredstev, spodbujanje sodelovanja med različnimi deležniki, vključno z raziskovalnimi institucijami, industrijo, javnimi organi in civilno družbo, ter so bila prvotno oblikovana za doseganje skupnih ciljev na področju raziskav in inovacij. Partnerstva so pomembna tako na nacionalni kot na evropski ravni, saj omogočajo izmenjavo znanja, izkušenj in virov ter skupno reševanje globalnih družbenih izzivov, ki jih posamezne države same ne morejo učinkovito reševati.

V 10. OP bi morali dati večji poudarek funkciji partnerstev kot političnega instrumenta.

Partnerstva namreč omogočajo združevanje finančnih sredstev in znanja različnih partnerjev, kar lahko vodi k racionalnejši rabi javnih sredstev in večjemu obsegu raziskovalnih dejavnosti in inovacij, kot če bi vsaka država oziroma partner deloval samostojno. Partnerstva omogočajo sodelovanje pri oblikovanju raznovrstnih politik in strategij na evropski ravni ter vplivajo na odločitve in usmeritve EU tako na področju raziskav in inovacij kakor tudi zdravstvenih, okoljskih, prometnih in drugih politik. Posledično prispevajo k boljši usklajenosti med evropskimi in nacionalnimi politikami na različnih področjih ter k uspešnejšemu doseganju skupnih ciljev.

Partnerstva v 10. OP morajo biti bolj **usmerjena v pritegnitev vlaganj, in ne zgolj v skupno načrtovanje**, osredotočijo naj se na področja, kjer so pogoji in interes za skupni razvoj jasno izraženi in utemeljeni. Skupaj z drugimi instrumenti, kot so pobude za raziskovalne infrastrukture, programi podpornih ukrepov in mehanizmi za prenos znanja, morajo partnerstva ostati ključni del ERA. Zagotoviti je treba **večjo preglednost pri snovanju partnerstev**, predvsem z njihovimi jasno opredeljenimi cilji, koristmi in načini delovanja, saj lahko zgolj tako izpolnijo svoje zmogljivosti v celoti. Partnerstva morajo biti v celoti vključena v strateško načrtovanje in določanje prednostnih nalog 10. OP, izbirni postopek za partnerstva mora temeljiti na zgodnjem vključevanju zainteresiranih deležnikov ter biti predvidljiv in odprt tudi za kasnejše vključevanje zainteresiranih deležnikov. Ob tem Slovenija nasprotuje dosedanji praksi ustanavljanja partnerstev, kjer se njihovo financiranje ureja s prerazporejanjem sredstev iz drugih delov OP, kar otežuje doseganje zastavljenih strateških ciljev na teh področjih. Nujno je treba zagotoviti tudi večjo preglednost vzpostavljanja in delovanja soprogramiranih partnerstev, predvsem z vidika opredelitve in razkrivanja pobudnikov (združenj in platform) ter načina zagotavljanja **odprtosti in vključenosti za vse deležnike v procesu oblikovanja partnerstva** in izvajanja njihovih aktivnosti.

Zagovarjamo tudi, da se **EIT/KIC izločijo iz okvira evropskih partnerstev** oziroma se okviru partnerstev obravnavajo zgolj v primerih, ko v celoti posvojijo in izpolnjujejo pravila OP (npr. sodelovanje in vključevanje deležnikov pri strateškem razvoju EIT/KIC strateških raziskovalnih in inovacijskih načrtov – SRIA).

V okviru soprogramiranih in institucionaliziranih partnerstev je treba zagotoviti jasno in odločilno vlogo predstavnikov držav v svetovalnih odborih (State representative group – SRG oziroma podobnih sestavih), s katero se jim zagotovi enakomeren in uravnotežen vpliv na sooblikovanje tematskih prednostnih področij za raziskovalno-inovacijske projekte. **Ob tem Slovenija zagovarja, da se financiranje soprogramiranih in institucionaliziranih partnerstev omeji, in sicer v višini 10 % proračuna prihodnjega okvirnega programa.**

Evropska partnerstva se lahko vzpostavljajo zgolj v primerih, ko pričakovanih rezultatov ni mogoče doseči z obstoječimi instrumenti in ukrepi okvirnega programa, zgolj v primerih, ko njihovo delovanje nedvoumno prispeva k ciljem raziskav in inovacij ter izkazuje jasno dodano vrednost na evropski ravni, ter kadar na tematskem področju partnerstvo še ne obstaja oziroma vsebine in ciljev predlaganega partnerstva ni mogoče razširiti v okviru že obstoječega partnerstva. **Slovenija tudi meni, da je potrebno bistveno zmanjšanje števila partnerstev, ki ne pritegnejo zadostnih nacionalnih vlaganj.**

5.2 MISIJE

Misije EU v okviru programa Obzorje Evropa (v nadaljevanju: misije) ponujajo strateški okvir, ki združuje različne deležnike, kot so znanstvena skupnost, industrija, javni sektor in državljani, ter spodbuja njihovo aktivno soustvarjanje skupnih rešitev. Koncept misij je na splošno pozitiven, saj se osredotoča na reševanje petih opredeljenih velikih družbenih izzivov, ki so 1) podnebne spremembe, 2) rak, 3) čisti oceani in vode, 4) zdravje tal ter 5) pametna in podnebno nevtralna mesta.

Po oceni Slovenije misije trenutno ne pritegnejo zadovoljivega financiranja projektov izven proračuna OP za raziskave in inovacije. **Večji poudarek misij bi moral biti na vključevanju dodatnih finančnih virov EU**, s čimer bi se okrepile njihove zmogljivosti ter omogočilo

uresničevanje zastavljenih ciljev visokega družbenega pomena. To bi omogočilo večjo raznolikost projektov, družbeno usmerjene inovacije in boljšo obravnavo ključnih izzivov, predvsem z zagotavljanjem širšega prepoznanja lastništva misij na različnih področjih družbe, politike in industrije.

Smiselna je tudi bolj aktivna opredelitev in nato uporaba nacionalnih in regionalnih virov financiranja misij EU, saj bi tako lahko okrepili učinkovitost, vpliv in učinek misij na terenu ter zagotovili boljšo združitev s politikami in strategijami na nacionalni in regionalni ravni.

Pred zagonom 10. OP je treba temeljito proučiti, kako izboljšati financiranje misij EU, da bi v največji meri uresničili njihove zmogljivosti. Če s pravili OP ni mogoče zagotoviti ustreznega čezsektorskega financiranja aktivnosti misij, Slovenija predlaga, da se **misije EU izločijo iz 10. OP in se zanje oblikuje samostojen čezsektorski tok financiranja**, ki bi združeval raznolike vire financiranja, misije EU namreč po svoji naravi in zastavljenih ciljeh močno presega področje raziskav in inovacij, saj vključujejo tudi širše družbenopolitične cilje, kot so trajnostni razvoj, socialna vključenost, varstvo okolja, izboljšanje kakovosti življenja ter spremembe življenjskih navad. Pri izvajanju misij EU, ki so obsežne, transformativne, interdisciplinarne in transdisciplinarne aktivnosti, je treba upoštevati različne politike, zakonske okvire, družbene potrebe in interese, ne le (v tem primeru) ozko opredeljenih področij raziskav in inovacij. Poleg tega bi lahko z razpisi, ki so usmerjeni k reševanju izzivov (glej priporočilo št. 2), v zadostni meri zagotovili t. i. misijsko usmerjenost R & I, ki lahko nadomestijo misije EU v okviru OP in tudi prispevajo k uspešnemu doseganju ciljev aktualnih misij EU.

6. VALORIZACIJA ZNANJA

Valorizacija znanja je proces ustvarjanja družbene in gospodarske vrednosti znanja s povezovanjem različnih področij in sektorjev ter preoblikovanjem podatkov in rezultatov raziskav v rešitve, ki koristijo družbi in gospodarstvu. S spodbujanjem komercializacije inovacij in ustvarjanjem družbene vrednosti iz znanja se lahko poveča konkurenčnost evropskega gospodarstva na globalnem trgu. Valorizacija znanja mora omogočati uporabo rezultatov raziskav za reševanje dejanskih družbenih izzivov in izboljšanje kakovosti življenja ljudi. Zagotoviti je treba, da raziskave in inovacije prispevajo oziroma imajo resničen vpliv na družbo in posameznike, pa naj si bo to prek splošne družbene blaginje, novoustvarjenih delovnih mest, gospodarske rasti, družbenih inovacij ali vzpostavljanja inovativnega in podjetniškega okolja.

10. OP mora **okrepiti vidik valorizacije znanja**, da bi se še bolj poudarila gospodarska, družbena in okoljska dobrobit raziskav in inovacij ter zagotovilo, da evropska raziskovalna prizadevanja resnično prispevajo k izboljšanju življenja ljudi in trajnostnemu razvoju. Napredek na tem področju je bil dosežen predvsem z vzpostavitvijo platforme za valorizacijo znanja, kjer je treba **okrepiti del, ki se nanaša na mreženje. Okrepiti je treba tudi vidik krovnega komuniciranja o rezultatih raziskav in inovacij OP ter njihovega vpliva na družbo in gospodarstvo s strani financerja, Evropske komisije**, saj je nujno, da se doseženi rezultati jasno povežejo z vsakdanjim družbenim napredkom in se s tem krepi tudi razumevanje in zaupanje splošne javnosti v znanost.

Nadaljevati je treba ozaveščanje in razvoj skupnega razumevanja ključnih konceptov valorizacije znanja, vključno z upravljanjem in spoštovanjem intelektualne lastnine. Vezano na mreženje, skupnost potrebuje tudi olajšan dostop do mrež za izmenjavo znanja, izmenjavo izkušenj in virov za doseganje skupnih ciljev in sodelovanja, ki omogočajo boljši prenos znanja v prakso in/ali komercializacijo znanja.

Sooblikovati je treba tudi ukrepe za **financiranje projektov in aktivnosti, ki so namenjeni krepitevi zmogljivosti na področju valorizacije znanja**. To naj vključuje tudi financiranje raziskovalne infrastrukture, usposabljanje strokovnjakov in spodbujanje sodelovanja med različnimi deležniki. Za uspešno udeležanje valorizacije znanja je treba okrepiti tudi prizadevanja, usmerjena v nadaljnji razvoj industrijskih ekosistemov, kar je mogoče po oceni Slovenije doseči tudi z boljšo čezsektorsko povezanostjo Evropske komisije in njenih pristojnih direktorátov.

Neizrabljene možnosti valorizacije znanja naj se v 10. OP urejajo z novim instrumentom za spodbujanje (top-up sofinanciranje) izrabe raziskovalnih rezultatov z nacionalnimi sredstvi in s hitrim prehodom do instrumentov Evropskega inovacijskega sklada (EIC) (glej tudi priporočilo št. 3), poleg tega naj 10. OP tudi bolj sistematično spodbuja vključevanje uporabnikov v sodelovalne projekte.

7. DRUŽBOSLOVJE IN HUMANISTIKA (SSH)

Družboslovne in humanistične analize in spoznanja so ključnega pomena za celovito razumevanje vseh družbenih procesov in pojavov (gospodarskih, socialnih, izobraževalnih, kulturnih, etičnih, političnih, energetskih, okoljskih in drugih). Prav družboslovne in humanistične vede (v nadaljevanju: SSH) se najbolj zavedajo strateške vloge odličnega znanja oziroma znanosti in raziskav pri oblikovanju kakovostnih sektorskih strategij, politik in instrumentov. Nobenega strateškega predvidevanja (*strategic foresight*) in makro-, mezo- ter mikroekonomskih in razvojnih družbenih modelov ni brez osrednje vloge teh ved. SSH najboljše interdisciplinarno povežejo vse znanstvene discipline v doseganje skupnih družbenih strateških in razvojnih ciljev ter tudi najboljše opredelijo družbeni učinek strategij, politik in njihovega izvajanja. Multidisciplinarno delovanje, značilno za SSH, zagotavlja boljšo kakovost raziskav in raziskovalnih rezultatov.

Z združevanjem znanja in metod s teh področij z naravoslovnimi in tehničnimi disciplinami lahko dosežemo boljše razumevanje kompleksnih družbenih izzivov ter razvoj bolj trajnostnih in celostnih rešitev. Pluralen in odprt dostop idej in rešitev vseh znanstvenih disciplin mora biti eden od stebrov prihodnje OP. Raziskave na področju SSH omogočajo boljše razumevanje potreb, pričakovanj in perspektiv različnih skupnosti in deležnikov v družbi. Prispevajo k večji družbeni vključenosti in legitimnosti ter zagotavljajo, da so raziskovalni projekti bolj prilagojeni dejanskim potrebam ljudi. SSH analizirajo etična in moralna vprašanja, povezana z razvojem in uporabo novih tehnologij in inovacij. Vključevanje teh disciplin v raziskovalne in inovacijske politike prispeva k odgovornemu in etičnemu delovanju ter preprečuje morebitne negativne posledice in zlorabe tehnološkega napredka. SSH proučujejo tudi pomen kulturne raznolikosti in njenega vpliva na razvoj inovacij ter sprejemanje tehnoloških rešitev v različnih družbenih okoliščinah.

V 10. OP je treba **zagotoviti vidno in povezovalno vlogo SSH, ki bo prispevala k bolj uravnoteženemu, etičnemu, družbeno vključujočemu in kulturno občutljivemu razvoju raziskav ter inovacij v Evropi**. Hkrati od EK pričakujemo, da bo pri načrtovanju prednostnih področij skrbno upoštevala ugotovitve SSH raziskav o izzivih in pričakovanjih družbe v celoti.

Nujno je, da se v 10. OP zagotavlja **zgodnje vključevanje strokovnjakov s področja SSH**, torej že v procesu oblikovanja delovnih programov in priprave razpisov. EK si mora bolj prizadevati za pritegnitev **strokovnjakov** s tega področja **za namene evalvacije vseh predlogov projektov (tudi s področij naravoslovja in tehnike)**. Hkrati bi bilo treba z določitvijo tematskih prednostnih področij ponovno **zagotoviti izvajanje temeljnih raziskav s področja SSH**, pri katerih pa bi sodelovali tudi strokovnjaki s področij naravoslovja in tehnike, oziroma področju SSH zagotoviti vidno mesto v okviru ukrepov aktualnega drugega stebra. Potrebna je celovita horizontalna vključitev SSH v celotni program in njegove aktivnosti. Pri tem mora biti eno od

osnovnih vodil pri vrednotenju oziroma ocenjevanju ravno integriranost oziroma vključenost SSH v projektne predloge, razen v izjemnih primerih, kjer pri določeni tematiki to ni smiselno.

POVEZANOST 10. OP IN EVROPSKEGA RAZISKOVALNEGA PROSTORA (ERA) TER VKLJUČITEV DEJAVNIKA SPOLA

S prenavo ERA in povečevanjem zavedanja o nujnosti njenega polnega delovanja tudi kot dela enotnega trga EU se povečuje tudi potreba po optimizaciji razmerja med ERA kot javno-političnim okvirom in OP kot ključnim orodjem evropske raziskovalne in inovacijske politike. Do zdaj so OP s svojimi podpornimi instrumenti imeli odločilno vlogo pri vzpostavljanju raziskovalnih in inovacijskih skupnosti v Evropi. To vlogo mora 10. OP opravljati še naprej, a pri tem tesno upoštevati prednostna področja in skupno prizadevanje držav, deležnikov in EK v okviru 3-letnih načrtov politik ERA (ERA Policy Agenda). **10. OP naj ostane ključno orodje na ravni EU, ki podpira uresničevanje prednostnih ukrepov in politik ERA.**

Hkrati naj 10. OP vsaj tako skrbno kot njegovi predhodniki uresničuje tudi temeljne vrednote in načela raziskovalnega in inovacijskega sodelovanja, zapisana v Paktu za raziskave in inovacije. Z uporabo pravil, praks in smernic naj **10. OP v svojem uresničevanju skrbi za upoštevanje novih načinov delovanja in orodij, o katerih se bodo dogovorili vsi partnerji v ERA,** od vrednotenja raziskav, kariernih poti do akademske svobode in globalnega razumevanja enakosti spolov ali upravljanja raziskav. Pri tem je treba zagotoviti ustrezne ukrepe, s katerimi se bo prepoznal, podprl in še naprej spodbujal tudi razvoj t. i. podpornega okolja znanosti, saj je odlično upravljanje znanosti predpogoj odličnih raziskav. Krepitev podpornega okolja in njihova ustrezna profesionalizacija sta hkrati tudi pomemben dejavnik uspešnosti v OP.

Z željo po krepitvi konkurenčnosti in globalne tekme za najboljše talente in kadre mora okvirni program tudi v prihodnje prepoznati ter še naprej podpirati raznolike in različne karijerne poti raziskovalk in raziskovalcev ter krepiti prepoznavnost poklica med mladimi, predvsem z vidika pomena znanosti in raziskovalcev za celotno evropsko skupnost.

Na področju enakosti spolov je program Obzorje Evropa naredil velik korak v pravo smer z uvedbo načrtov za enakost spolov kot merila upravičenosti kandidiranja za financiranje tega programa. Zavzemamo se za nadaljevanje tega načela v 10. OP, spremljanje njegovih učinkov in po potrebi uvedbi dodatnih ukrepov, ki bodo okrepili njegove cilje. Hkrati ugotavljamo, da **načelo vključitve dejavnika spola v raziskovalne in inovacijske projekte še ni zadostno uresničeno, in predlagamo, da se temu nameni več pozornosti pri evalvaciji projektov (predvsem z vidika krepitve kompetenc in ozaveščanja evalvatorjev).** Zavzemamo se za uveljavljanje načela enakosti spolov na vseh področjih in v vseh vidikih uresničevanja 10. OP.